

**รูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยว
ทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน
เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัย
รองรับสังคมผู้สูงอายุ
ในจังหวัดสกลนคร**

A model for enhancing social cohesion
through learning folk music to create
a quality society for all ages to support
the elderly society in Sakon Nakhon
Province

รศ.ดร.สายันต์ บุญใบ¹

1 รองศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
อีเมล sayanb101@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ สร้างและพัฒนา และ ประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรี พื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน ผู้สูงอายุจำนวน 9 คน ผู้เชี่ยวชาญเพื่อสนทนากลุ่มจำนวน 9 คน และผู้เข้าร่วมสัมมนาจำนวน 50 คน เป็นการวิจัยและพัฒนา แบ่งออกเป็น 3 ระยะ รวม 6 ขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า

- 1) รูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ
- 2) รูปแบบมีลักษณะเป็นเอกสาร เนื้อหาส่วนที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับ อังกะลุง และส่วนที่ 2 การฝึกปฏิบัติอังกะลุง และ
- 3) รูปแบบมีสรรพประโยชน์ เชื่อว่าจะทำให้ผู้สูงอายุหรือผู้ที่กำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเกิดความยึดเหนี่ยวทางสังคมโดยเป็นการเกาะเกี่ยวอยู่ร่วมกันด้วยความสัมพันธ์ สมาชิกทุกคนยอมรับความเท่าเทียมกัน มีความสมานฉันท์ และมีการเสริมพลังให้เกิดมากขึ้นที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

คำสำคัญ:

ดนตรีพื้นบ้าน ความยึดเหนี่ยวทางสังคม สังคมคุณภาพ

Abstract

The purpose of this research was to study the components, build and develop and to evaluate a model for enhancing social cohesion through learning folk music in creating a quality society for all ages to support the elderly society in Sakon Nakhon Province. The scope of the target group consists of 21 experts, 9 elderly people. 9 experts for group discussions and 50 participants in the seminar. It was a research and development, divided into 3 phases, total of 6 phases. The results of the research were as follows: 1) A model for enhancing social cohesion through learning folk music to create a quality society for all ages to support the elderly society in Sakon Nakhon Province, consisting of principles, objectives, contents, processes, evaluations, and conditions for success. 2) A model is documented. The part 1 is general knowledge and part 2 is the angklung practice. 3) A model with utility is believed that will make the elderly or those who are about to enter the aging society create social cohesion by strong coexisting together. All members accept equality, reconciliation and more empowerment to develop themselves to their full potential.

Keywords:

Folk music, Social cohesion, Quality society

● บทนำ

จากข้อมูลด้านประชากรพบว่าประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งหมายถึงบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยที่มีอายุเกินกว่า 60 ปีบริบูรณ์ ขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 มาแล้ว (วรพรรณ เสนาณรงค์, 2559, หน้า 4) มีข้อบ่งชี้หลายอย่างที่แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว จากข้อมูลของสารประชากรมหาวิทยาลัยมหิดล ทำการประเมินข้อมูลไว้ พบว่า จำนวนเด็กมีน้อยกว่าจำนวนผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญ โดยจำนวนเด็กมีเพียง 11.6 ล้านคน แต่จำนวนผู้สูงอายุมีมากกว่า 17 ล้านคน ซึ่งมีความแตกต่างกันมากกว่า 5 ล้านคน และมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อย ๆ สาเหตุเพราะจำนวนเด็กเกิดใหม่ลดลง ขณะนี้ประเทศไทยเผชิญปัญหาจำนวนประชากรไม่เพียงพอและไม่มีคุณภาพ หรือที่เรียกว่าเด็กเกิดน้อย ด้อยคุณภาพ ซึ่งในส่วนของประชากรไม่เพียงพอวิเคราะห์ได้จากจำนวนเด็กเกิดใหม่นั้นไม่เพียงพอกับการทดแทนผู้สูงอายุที่เสียไป และอัตราการเกิดใหม่ต่อปียังลดลงเรื่อย ๆ โดยปี พ.ศ. 2558 มีอัตราการเกิดใหม่อยู่ที่ประมาณ 7 แสนคน ขณะที่ปี พ.ศ. 2559 มีอัตราการเกิดใหม่ต่ำกว่า 7 แสนคน (ไทยโพสต์, ออนไลน์, 2559, หน้า 1)

ผลกระทบจากสังคมผู้สูงอายุมีมากมายหลายปัญหา ตั้งแต่ปัญหาการขาดแคลนคนวัยทำงาน ปัญหาการจ่ายบำนาญ บำนาญ หรือค่ายังชีพผู้สูงอายุ แต่เรื่องที่น่าเป็นห่วงที่สุดคือปัญหาด้านสาธารณสุข โดยมีการคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2563 รัฐบาลต้องดูแลด้านสาธารณสุขมากถึงร้อยละ 3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross domestic product ; GDP) หรืออาจจะมากกว่าการเติบโตของ GDP ในเวลานั้น การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอาจจะไม่พอดูแลสุขภาพคนไทย ประมาณการเฉพาะค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2563 น่าจะมากกว่าร้อยละ 1 ของ GDP และจะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุก ๆ ปี (ฐานเศรษฐกิจ, ออนไลน์, 2559, หน้า 1)

จากสถิติของผู้สูงอายุในประเทศไทยที่เพิ่มขึ้นไปเป็นลำดับนั้น จะพบว่ามากกว่าร้อยละ 45 ของผู้สูงอายุเหล่านี้จะเริ่มมีโรคประจำตัวบางอย่างหรือ

หลายอย่างสะสมขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาสุขภาพหลักของผู้สูงอายุคือการมีข้อจำกัดหรือมีความยากลำบากในการเคลื่อนไหวร่างกาย รองลงมาคือปัญหาด้านการได้ยินหรือสื่อสาร ด้านการมองเห็น ด้านจิตใจ และที่สำคัญคือด้านที่เกี่ยวข้องกับสมอง เช่น โรคอัลไซเมอร์ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่พบมากที่สุดของโรคสมองเสื่อมหรือภาวะสมองเสื่อม (Dementia) เป็นหนึ่งในสิบโรคที่เป็นปัญหาสำคัญของผู้สูงอายุ มีการวิจัยและศึกษาจากทีมงานนักวิจัยระดับโลก พบว่าร้อยละ 66 ของผู้สูงอายุในโลกป่วยด้วยโรคสมองเสื่อม ซึ่งประชากรส่วนใหญ่อยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา ประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในกลุ่มประเทศที่มีประชากรผู้สูงอายุ และร้อยละ 10 ของผู้สูงอายุเป็นโรคสมองเสื่อม ด้วยเหตุนี้จึงต้องเตรียมตัวรองรับสังคมผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงในการถดถอยทางสติปัญญาและความนึกคิดมากขึ้น (วรพรรณ เสนาณรงค์, 2559, หน้า 4) นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังเป็นโรคความดันโลหิต โรคเบาหวาน โรคข้อเข่าเสื่อม และเมื่อมีปัญหาภัยพิบัติเกิดขึ้นผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะมีโอกาสจะได้รับอันตรายสูงมากขึ้น เพราะอยู่คนเดียวหรืออยู่ตามลำพังกับผู้สูงอายุด้วยกัน การดูแลตนเองจะทำได้ยากขึ้นเพราะสภาพร่างกายที่มีโรคประจำตัวและข้อจำกัดในการเคลื่อนไหว ด้วย คงถึงเวลาที่ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 35 หรือ 45 หรือ 55 ปีในปัจจุบัน ควรจะเริ่มเตรียมตัวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุและเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุได้อย่างสง่างาม แข็งแรงทั้งร่างกาย จิตใจ และสมอง ห่างไกลจากโรคความจำเสื่อมหรือภาวะสมองเสื่อม และสามารถเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณค่าทางปัญญา สามารถหาความรู้เพิ่มเติมและดูแลบุตรหลานได้อย่างทันสมัย สามารถประกอบอาชีพส่วนตัวได้ หารายได้เพิ่มเติมได้ สามารถค้นคิดสิ่งใหม่ ๆ และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนได้

ดนตรีที่ให้คุณค่าต่อพัฒนาการเชิงบวกของผู้ฟัง เพียงแต่ต้องเลือกพิจารณาเลือกเสียงที่ก่อให้เกิดความสุข อบอุ่น และผ่อนคลายแก่ผู้ฟัง ดนตรีเหล่านี้มีส่วนช่วยกระตุ้นการทำงานของเซลล์สมอง เพราะความสามารถทางดนตรี เช่นการจดจำเนื้อร้องหรือทำนองนั้นต้องใช้สมองซีกขวา ส่วนการฟังเพลงหรือเล่นดนตรีนั้นจะต้องใช้สมองซีกซ้าย การฟังดนตรีคุณภาพจึงมีส่วนช่วยในการบริหารสมองทั้งสองซีก เมื่อได้ฟังดนตรีที่มีคุณภาพ จะทำให้สมองทำงานและกระตุ้นการสร้าง

ความแข็งแรงของใยประสาท เมื่อใยประสาทมากจะทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างเซลล์สมองด้วยกัน เกิดการกระตุ้นการทำงานของสมองโดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับความคิดเชิงเหตุและผล นอกจากนี้การฟังดนตรีที่มีคุณภาพสมองจะหลั่งสารเอ็นดอร์ฟิน (Endorphin) เป็นสารภายในร่างกายมนุษย์ที่หลั่งออกมาเพื่อเมื่อเกิดความสุขใจหรือเมื่อเกิดความปิติสุข ซึ่งทำให้ระบบต่าง ๆ ในร่างกายทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้รู้สึกสบายกาย ส่งผลให้จิตใจเบิกบานแจ่มใส ช่วยบรรเทาความเจ็บปวด และมีความสุขตามมา

ดนตรีที่มีคุณภาพจะช่วยให้การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายเกิดความพร้อม สมองจะหลั่งสารแห่งความสุขหรือที่เรียกว่าสารเอ็นดอร์ฟิน เมื่อสารตัวนี้หลั่งออกมาจะทำให้ระบบต่าง ๆ ในร่างกาย เช่น ระบบหลอดเลือด ระบบหายใจ ระบบย่อยอาหาร ระบบขับถ่าย ระบบผิวหนัง ฯลฯ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้รู้สึกสบายกาย เมื่อกายสบายจิตใจก็เบิกบานแจ่มใส มีความสุขตามหลักพุทธศาสนาจะบอกว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” ดนตรีที่มีคุณภาพสามารถทำให้สบายทั้งกายและใจ ทำให้เกิดความสมดุล (ดุष्ฎิ พนมยงค์ บุญทัศนกุล, 2543, หน้า 21-22 อ้างถึงใน ขวัญหทัย ยิ้มละมัย, 2547, หน้า 35-36) ดนตรีที่คุณค่าต่อพัฒนาการเชิงบวกซึ่งส่งผลดีต่อจิตใจ นอกจากนั้นธรรมชาติของเสียงก็เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดทางหนึ่งที่ทำให้เกิดความสุข อบอุ่น ปลอดภัย นอกจากมีผลดีต่อจิตใจแล้ว ดนตรีที่ไพเราะยังช่วยกระตุ้นเซลล์สมองให้ทำงานได้ดีขึ้น ความสามารถทางดนตรีของมนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของสมองซีกขวา ส่วนเวลาฟังเพลงหรือบรรเลงเพลงจะต้องใช้สมองซีกซ้าย ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมลักษณะของดนตรีที่ซับซ้อนอย่างจังหวะหรือตัวโน้ต (ขวัญหทัย ยิ้มละมัย, 2547, หน้า 30, 34)

ความยืดหยุ่นทางสังคมเป็นกระบวนการทางสังคมที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยสมาชิกของสังคมต่างยึดถือค่านิยมและอัตลักษณ์พื้นฐานร่วมกัน ความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของสังคม มีส่วนร่วมทางสังคมโดยสมัครใจ ความตระหนักและความอดทนต่อผู้คนที่มีความแตกต่าง และหน่วยงานรวมถึงสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องมีความรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิกในสังคม โดยสนับสนุน

สิทธิและโอกาสในสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ความยึดเหนี่ยวทางสังคม มีคุณูปการต่อสังคมในแง่ที่ก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นทางสังคมซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนและเป็นความจำเป็นที่รัฐจะต้องสร้างขึ้นเพื่อความมั่นคงของชาติ ความยึดเหนี่ยวทางสังคมสนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดีให้ชุมชนเกิดการบูรณาการเข้าด้วยกันและเกิดความมั่นคงขึ้น ในสังคมการขาดความยึดเหนี่ยวทางสังคมจะเป็นผลให้เกิดความตึงเครียดทางสังคม อาชญากรรมที่รุนแรงการเลือกปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อย การละเมิดสิทธิมนุษยชน และนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงได้ในท้ายที่สุด ความยึดเหนี่ยวทางสังคมและนำมาปรับใช้ก็จะช่วยสร้างเสริมและดำรงความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ซึ่งอันที่จริงความมั่นคงทางสังคมนับเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งของมนุษย์ กระบวนการทางสังคมที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องโดยสมาชิกของสังคมต่างยึดถือค่านิยมและอัตลักษณ์พื้นฐานร่วมกัน เพราะการยึดถือค่านิยมและมีอัตลักษณ์พื้นฐานร่วมกันอีกทั้งการมีความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ จะก่อให้เกิดความเห็นพ้องร่วมกันหรือมีสิ่งๆ ที่เรียกว่ามีสำนึกร่วมการผูกพันตนเองเข้ากับชุมชนหรือสังคม โดยธรรมชาตินี้จะนำไปสู่เอกภาพและความเป็นปึกแผ่นในชุมชนในที่สุด นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางสังคมโดยสมัครใจทั้งในแง่ของกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของชุมชน สังคมและกิจกรรมทางการเมืองทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชน ยิ่งเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับผู้อื่นยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นที่แน่นหนา นับเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมและก่อให้เกิดความไว้วางใจต่อปัจเจกบุคคลอื่นเพิ่มขึ้น เรียกว่ามีสำนึกร่วม การผูกพันตนเองเข้ากับชุมชนหรือสังคมโดยธรรมชาตินี้จะนำไปสู่เอกภาพและความเป็นปึกแผ่นในชุมชนในที่สุด (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, 2563, หน้า 200-203)

สังคมคุณภาพเป็นผลจากการพัฒนาคุณภาพสังคม เป็นสังคมที่สมาชิกมีความสามารถและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจและการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวจะอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานและระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในชุมชน

โดยเฉพาะความสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น สมาชิกของสังคมทุก ๆ คนมีโอกาสนในระดับที่ยอมรับได้ในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สมาชิกทุกคนได้รับการยอมรับอย่างเท่าเทียมกัน อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีความสมานฉันท์ และมีการเสริมพลังให้เกิดมากขึ้นที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ คุณภาพสังคมซึ่งมีลักษณะเชื่อมโยงกันเป็น 4 มิติ ได้แก่ 1) ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ ครอบคลุมใน 2 ด้าน คือ การที่ความต้องการพื้นฐานซึ่งตอบสนองความจำเป็นในแต่ละวันของบุคคลได้รับการค้ำประกันโดยระบบ และหน่วยงานที่เป็นผู้จัดหรือผู้ดูแลด้านสวัสดิการในระดับพื้นฐาน และการเพิ่มโอกาสแก่บุคคล การขยายทางเลือกให้แก่บุคคลในการดำรงชีวิต ประกอบด้วย การคุ้มครองเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐานด้านการมีงานทำ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการมีสุขภาพที่ดี และด้านความมั่นคงทางทรัพยากร 2) ความมั่นคงทางสังคม หัวใจหลักของคุณภาพสังคมอีกประการหนึ่งก็คือประเด็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง มีการถกเถียงอย่างกว้างขวางในที่ประชุมเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางสังคม ความเป็นพลเมืองเน้นถึงโอกาสที่บุคคลจะมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และระบบวัฒนธรรม รวมถึงการมีส่วนร่วมในสถาบันต่าง ๆ ในสังคม การมีส่วนร่วมนี้ในกิจกรรมของรัฐจะครอบคลุมใน 3 ด้าน คือ ความเป็นไปได้ในการมีส่วนร่วมเสนอความเห็นและปกป้องผลประโยชน์ของบุคคล การค้ำประกันสิทธิตามกฎหมายของบุคคลทั้งในส่วนปัจเจกบุคคลและส่วนรวม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามความสมัครใจ 3) ความสมานฉันท์ทางสังคม เป็นการแสดงถึงระดับของความสัมพันธ์พื้นฐานในสังคม ระดับของความสมานฉันท์ที่ยอมรับได้จะต้องเป็นระดับที่คนทุก ๆ คนในสังคมสามารถที่จะอยู่ในสังคมในฐานะของมนุษย์อย่างแท้จริง และในทางตรงกันข้ามความขัดแย้งทางสังคมจะแสดงออกในลักษณะของความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนในมิติฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม ความคิดเห็นทางการเมือง ความปลอดภัยของคนในชุมชน และความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งความสมานฉันท์ทางสังคมนี้จะเกี่ยวข้องกับสภาพที่เป็นวัตถุ ความรู้สึกและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และ 4) การเสริมสร้างพลังทางสังคม เป็นเรื่องของการพัฒนาให้บุคคลมีขอบเขตในการเลือกดำรงชีวิตมากขึ้น

เสริมสร้างความสามารถหรือสมรรถนะส่วนบุคคลในอันที่จะเข้ามีส่วนร่วมในทางสังคมและวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และจิตวิทยาสังคม ซึ่งเป้าหมายหลักของการเสริมสร้างพลัง คือ การส่งเสริมให้คนสามารถเป็นพลเมืองที่มีศักยภาพและมีอำนาจอย่างแท้จริง (กฤติยา อุนวงศ์ และสุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2560, หน้า 199-200)

ประเทศไทยเป็นประเทศสังคมผู้สูงอายุ มีภาวะในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุมากขึ้น จากโครงสร้างของประชากรดังกล่าวมีปัญหาตามมาหลาย ๆ ด้าน หนึ่งในปัญหาสำคัญคือปัญหาด้านสาธารณสุข โดยประเทศต้องแบกรับภาระด้านสาธารณสุขเพิ่มขึ้น ถึงเวลาแล้วที่ต้องหันมาให้ความสนใจในเรื่องของสังคมผู้สูงอายุอย่างจริงจัง การเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านเป็นหนึ่งในกระบวนการสำคัญที่ควรนำมาใช้กับผู้สูงอายุ เป็นการนำเอาดนตรีมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นกระบวนการ ดนตรีมีส่วนช่วยกระตุ้นการทำงานของเซลล์สมอง ให้อารมณ์สบายกาย ส่งผลให้จิตใจเบิกบานแจ่มใส ช่วยบรรเทาความเจ็บปวด และมีความสุขตามมา เป็นกระบวนการทางสังคมที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องโดยสมาชิกของสังคมต่างยึดถือค่านิยมและอัตลักษณ์พื้นฐานร่วมกัน ความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของสังคม มีส่วนร่วมทางสังคมโดยสมัครใจ ความตระหนัก และความอดทนต่อผู้คนที่มีความแตกต่าง เป็นสังคมคุณภาพที่สมาชิกมีความสามารถและเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมเพื่อบรรลุการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนครให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรี อยู่ร่วมกันด้วยความสัมพันธ์และความผูกพันทางสังคมอย่างเหนียวแน่น และสอดประสานกันเป็นปึกแผ่น สร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้สูงอายุให้อึดต่อการใช้ชีวิต ให้เป็นผู้สูงอายุที่สมบูรณ์ แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ มีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

● วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร
2. เพื่อสร้างและพัฒนาในรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร
3. เพื่อประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร

● วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) แบ่งออกเป็น 3 ระยะ รวม 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ

ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ สังคมผู้สูงอายุ ดนตรีพื้นบ้าน ความยึดเหนี่ยวทางสังคม สังคมคุณภาพ และการวิจัยและพัฒนา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้องค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้าง

ความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพ
ทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร

ดำเนินการขอยกเว้นการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Exemption Review) ต่อสำนักงานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร (A model for enhancing social cohesion through learning folk music to create a quality society for all ages to support the elderly society in Sakon Nakhon Province) หมายเลขสำคัญโครงการ HE 65-020 ได้รับรองการยกเว้นการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยยึดหลักพื้นฐานของหลักจริยธรรมการวิจัยสากล รับรองเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2565

ขั้นตอนที่ 2 ประมวลผลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ

นำข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน โดยผู้วิจัยได้พิจารณาและกำหนดเกณฑ์การเลือกคือ 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ 2) มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี และ 3) เป็นที่รู้จักหรือยอมรับของสังคมในด้านวิชาการหรือวิชาชีพ ที่ได้รับคัดเลือกเพื่อพิจารณาความถูกต้อง และความเหมาะสมขององค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร การได้มาของผู้เชี่ยวชาญใช้วิธีการเลือกแบบก้อนหิมะ (Snowball sampling) ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมาจำนวนหนึ่งที่มีลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย จากนั้นผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แต่ละคน และขอให้แต่ละคนแนะนำหรือให้รายชื่อคนอื่น ๆ ที่มีลักษณะดังกล่าวต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีที่บ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal interview) แบบมีโครงสร้างระดับกลาง (Moderately scheduled) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างของคำถามล่วงหน้า แต่อาจมีการตั้งคำถามเพิ่มเพื่อขยายความหรืออาจมีคำถามที่เกิดขึ้นใหม่ระหว่างการสัมภาษณ์ (สุวิมล ว่องวานิช, 2548 หน้า 205-206)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน โดยผู้วิจัยได้พิจารณาและกำหนดเกณฑ์การเลือกคือ 1) เป็นนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีประสบการณ์ 2) มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี 3) เป็นที่ยอมรับในกลุ่มวิชาชีพ และ 4) มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาโทหรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ ในสาขาวิชาดนตรีหรือสาขาวิชาอื่น ๆ ที่ได้รับคัดเลือกเพื่อพิจารณาและให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ตลอดจนภาษาที่ใช้ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนอีกครั้งเพื่อขอคำแนะนำ จากนั้นจัดพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีที่บ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร ด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้วิจัยได้ติดต่อโดยตรงเพื่อนัดหมายวันเวลาสัมภาษณ์ และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีที่บ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนครที่ผู้เชี่ยวชาญ

จำนวน 21 คนพิจารณาความถูกต้อง และความเหมาะสมองค์ประกอบของรูปแบบ มาประมวลความคิดเห็น

ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคม ผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร

ในระยะนี้เป็นการสร้างและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ยกร่างรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร

โดยนำองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร จากการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 มายกร่างรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 2 ประมวลความคิดเห็นจากผู้สูงอายุ

เป็นการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนครโดยผู้สูงอายุด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นำรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร เสนอต่อผู้สูงอายุจำนวน 9 คน โดยผู้วิจัยได้พิจารณาและกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ 1) เป็นผู้สูงอายุ 2) มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี และ 3) เป็นที่ยอมรับในกลุ่มวิชาชีพ ที่ได้รับการพิจารณาแล้วว่าเหมาะสมเพื่อประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อ

สร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร การได้มาผู้สูงอายุใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุในประประเด็นสำหรับการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนชุดเดิม

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการส่งเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึกและรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนครที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้น ถึงผู้สูงอายุจำนวน 9 คน เพื่อประเมินรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนครด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยได้นำส่งด้วยตนเอง และจัดส่งทางไปรษณีย์ในรายที่ไม่สามารถจัดส่งเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึกได้ด้วยตนเอง จากนั้นผู้วิจัยได้ติดต่อโดยตรงเพื่อพูดคุยในรายละเอียดของการสัมภาษณ์เชิงลึก เช่น สถานที่ วัน และเวลาการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุด้วยตนเอง ซึ่งในระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกเสียงเพื่อรวบรวมสาระและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ไว้เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนครต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนครที่ผู้สูงอายุจำนวน 9 คนประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรี

เป็นการจัดสัมมนารูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนครโดยผู้สนใจจำนวน 50 คน ในประเด็นองค์ประกอบของรูปแบบ รูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน และการประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร

● สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ

2. รูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร มีลักษณะเป็นเอกสารมีหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาส่วนที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอังกะลุง ได้แก่ ตำนานอังกะลุง ประวัติอังกะลุงในประเทศไทย ส่วนประกอบของอังกะลุง การจับอังกะลุง การจัดวงอังกะลุง ระบบเสียงอังกะลุง และการนำอังกะลุงไปใช้ ส่วนที่ 2 การฝึกปฏิบัติอังกะลุง ได้แก่ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโน้ตไทย แบบฝึกปฏิบัติอังกะลุง ลายเตี้ยโจง และเพลงลอยกระทง กระบวนการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ

3. รูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร มีอรรถประโยชน์ เชื่อว่าจะทำให้ผู้สูงอายุหรือผู้ที่กำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเกิดความยึดเหนี่ยวทางสังคมโดยเป็นการเกาะเกี่ยวอยู่ร่วมกันด้วยความสัมพันธ์และความผูกพันทางสังคมอย่างเหนียวแน่นและสอดคล้องประสานกันเป็นปึกแผ่นขึ้น

เกิดสังคมคุณภาพโดยเป็นสังคมที่สมาชิกมีความสามารถและเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานที่เหมาะสม สมาชิกทุกคนยอมรับความเท่าเทียมกัน มีความสมานฉันท์ และมีการเสริมพลังให้เกิดมากขึ้นที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

● อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีที่บ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปร นำไปสู่การทำนายผลที่สามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ อธิบายโครงสร้างเชิงเหตุผลของเรื่องที่จะศึกษาได้อย่างชัดเจน นำไปสู่การทำนายผลที่จะเกิดขึ้นภายหลังได้ด้วยข้อมูลจากการสังเกตที่น่าเชื่อถือได้ องค์ประกอบของรูปแบบแสดงให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษา มีสิ่งกำหนดทิศทางที่จะให้คำอธิบายเนื้อหาและนำไปสู่การแสวงหาองค์ความรู้ที่ต้องการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์แล้วยังใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ได้รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอดใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ในเรื่องที่กำลังศึกษา สอดคล้องกับองอาจ นัยพัฒน์ (2551, หน้า 237-239) ที่ได้กล่าวว่า หลักการสำคัญในการออกแบบการวิจัยและพัฒนาคือการทำงานที่ปฏิบัติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามการวิจัย การเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามามีส่วนเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการค้นหาคำตอบเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาที่กำหนดขึ้น การประเมินปรากฏการณ์ก่อนลงมือทำการค้นหาคำตอบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ จากนั้นทำการสืบค้นหาคำตอบโดยการทำวิจัยพื้นฐานเพื่อใช้แสวงหาความรู้ความเข้าใจหรือสรรค์สร้าง

องค์ความรู้ในแง่มุมต่าง ๆ แล้วจึงใช้ความรู้ความเข้าใจหรือองค์ความรู้นั้นไปสร้างและพัฒนาต้นแบบการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาด้วยการทำวิจัยประยุกต์ต่อไป

2. รูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร มีลักษณะเป็นเอกสารมีหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาส่วนที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอังกะลุง ได้แก่ ตำนานอังกะลุง ประวัติอังกะลุงในประเทศไทย ส่วนประกอบของอังกะลุง การจับอังกะลุง การจัดวงอังกะลุง ระบบเสียงอังกะลุง และการนำอังกะลุงไปใช้ ส่วนที่ 2 การฝึกปฏิบัติอังกะลุง ได้แก่ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโน้ตไทย แบบฝึกปฏิบัติอังกะลุง ลายเต้ยโขง และเพลงลอยกระทง กระบวนการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจากอดีตจนถึงปัจจุบันชีวิตของมนุษย์เรามีความเกี่ยวพันกับดนตรีตั้งแต่แรกเกิดจนตาย ไม่ว่าจะเป็นดนตรีจากเพลงกล่อมเด็ก ดนตรีจากพิธีกรรมทางศาสนาล้วนแต่มีความจำเป็นทั้งสิ้น ซึ่งมนุษย์ทุกเชื้อชาติทุกวรรณะสามารถฟังและเข้าใจได้โดยไม่ต้องอธิบาย ดนตรียังก่อให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม เกิดความสบายใจ ผ่อนคลายความตึงเครียด นอกจากนี้ยังเป็นสื่อที่สะท้อนสังคมเป็นการแสดงออกทางศิลปะและถ่ายทอดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมออกมาในรูปของบทเพลงทั้งทางตรงและทางอ้อม ดนตรีพื้นบ้านในแต่ละวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของคนในแต่ละท้องถิ่นที่ถ่ายทอดให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนในท้องถิ่น เป็นงานศิลปะที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของชาวบ้านในชุมชน เป็นสมบัติของชุมชน คนในชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ทั้งเพื่อความบันเทิง หรือเพื่อร่วมกิจกรรมต่าง ๆ โดยมุ่งสื่อสารเรื่องราวจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว มีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อนทั้งด้านทำนองเพลง จังหวะ เนื้อร้อง และวิธีการบรรเลง ใช้ฉันทลักษณ์ที่ไม่ซับซ้อน สาระของดนตรีพื้นบ้านจะแสดงถึงภูมิปัญญาเฉพาะท้องถิ่นที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น และยึดถือปฏิบัติพัฒนาสืบทอดต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับร่วมกันในกลุ่มสังคมและวัฒนธรรม

ทีมีคุณค่าต่อท้องถิ่นทีควรอนุรักษ์สืบทอดต่อไป สอดคล้องกับ สุกิจ พลประดม (2548, หน้า 1) ทีได้กล่าวว่ ดนตรีเป็นศิลปะอย่างหนึ่งทีมีคุณค่ามหาศาล มนุษย์ได้นำเอาคุณค่าของดนตรีมาใช้ประโยชน์มากมายทั้งในด้านสร้างควมบันเทิงและด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ ด้านควมบันเทิงนั้น ดนตรีทำให้จิตใจเบิกบานร่าเริงแจ่มใส ซึงสังเกตได้ว่ทีใดมีเสียงดนตรีทีนั้นมักจะมีควมสนุกสนานรื่นเริง ส่วนทางด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อนั้นมนุษย์มีความเชื่อว่าเสียงดนตรีทำให้สิ่งลึกลับทีมีอำนาจเหนือธรรมชาติพึงพอใจ และบันดาลให้มนุษย์มีความสุขควมเจริญบังเกิดควมอุดมสมบูรณ์และควมปลอดภัย มนุษย์จึงได้จัดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นตามความเชื่อโดยมีดนตรีเป็นส่วนประกอบ

3. รูปแบบการเสริมสร้างควมยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร มีอรรถประโยชน์ เชื่อว่จะทำให้ผู้สูงอายุหรือผู้ทีกำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเกิดควมยึดเหนี่ยวทางสังคมโดยเป็นการเกาะเกี่ยวอยู่ร่วมกันด้วยควมสัมพันธ์และควมผูกพันทางสังคมอย่างเหนียวแน่นและสอดประสานกันเป็นปึกแผ่นขึ้นเกิดสังคมคุณภาพโดยเป็นสังคมทีสมาชิกมีความสามารถและเข้ามมีส่วนร่วมในกิจกรรมทีเกิดขึ้นในสังคมภายใต้สภาพแวดล้อมทีเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานทีเหมาะสม สมาชิกทุกคนยอมรับควมเท่าเทียมกัน มีความสมานฉันท์ และมีการเสริมพลังให้เกิดมากขึ้นทีจะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะดนตรีมีประโยชน์ทั้งทางร่างกายและทางจิตใจโดยคุณสมบัติและองค์ประกอบต่าง ๆ ของดนตรี สามารถนำมาใช้ได้ทั้งแบบกลุ่มและเป็นรายบุคคล โดยจะทำให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางทีดีขึ้นทั้งทางร่างกาย ได้แก่ ลดควมตึงของกล้ามเนื้อ ทำให้กล้ามเนื้อหดตัวและแข็งแรงขึ้น กระตุ้นการเคลื่อนไหว ลดสิ่งคัดหลั่งในร่างกาย เพิ่มการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นควมรู้สึกจากภายนอก ลดควมเหมื่อยล้า ลดอัตราการเต้นของหัวใจและควมดันโลหิต เพิ่มการนำเข้าออกซิเจนสู่ร่างกายและทางจิตใจ ได้แก่ ทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองและการแสดงออก เพิ่มแรงจูงใจและควมสนใจ ช่วยควบคุมอารมณ์และทำให้จิตใจเข้มแข็ง เพิ่มสมาธิและการ

วิเคราะห์แยกแยะ เพิ่มความคิดสร้างสรรค์ ลดความวิตกกังวล ลดความซึมเศร้าและ ความเครียด ป้องกันการเกิดโรคจิต โรคประสาท โรคซึมเศร้า และโรคสมองเสื่อมหรือ ภาวะความจำเสื่อมได้ สอดคล้องกับ นาดยา หงษ์ศิลา (2549, หน้า 58-59) ที่ได้ กล่าวไว้ว่า ดนตรีสามารถทำให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมในทางที่ดีขึ้น ดนตรีได้ถูกนำมาศึกษาวิจัยเพื่อใช้ในสถานการณ์ ต่าง ๆ ได้ผลดีเป็นที่น่าพอใจ เช่น ช่วยในการคลออดบุตรเป็นได้ด้วยดี ทำให้ทารก ดุคนมและนอนหลับได้มากขึ้น ช่วยในการพัฒนาเด็กที่มีความบกพร่องหรือเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษ เช่น เด็กพิการ เด็กที่มีสติปัญญาบกพร่อง เด็กออทิสติก ภาวะ เจ็บป่วย เช่น โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคสมองเสื่อมหรือภาวะความจำเสื่อม ผู้ป่วย หลังการผ่าตัด ผู้ป่วยเรื้อรัง ผู้ติดยาเสพติด ผู้ที่มีปัญหาทางจิต ผู้มีความเครียด คนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้เจ็บป่วยในระยะสุดท้าย จากการทดลองใช้กับกลุ่มผู้ป่วย มะเร็ง พบว่า ช่วยลดความเจ็บปวด จัดการกับความเครียด ภาวะซึมเศร้า วิตก เหมาะสมและรู้จักการปลดปล่อยและระบายอารมณ์ เพื่อช่วยลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ กังวล นอนไม่หลับ และไม่อยากอาหาร ช่วยควบคุมการหายใจและ จังหวะการเต้นของหัวใจในผู้ป่วยที่ต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ ช่วยทารกที่ต้องคลอด ก่อนกำหนดให้ฟื้นตัวเร็วขึ้น ลดจำนวนวันที่ต้องอยู่ในตู้อบและเพิ่มน้ำหนักตัว คนไข้ ที่ผ่านการผ่าตัด เมื่อได้ฟังดนตรีจะลดอาการปวดและลดความต้องการใช้ยาแก้ปวด ดนตรีช่วยลดความวิตกกังวล ซึมเศร้า โดดเดี่ยวในผู้ป่วยสูงอายุ ช่วยผู้ป่วยโรค อัลไซเมอร์ให้มีอาการดีขึ้น ช่วยทำให้นักโทษในคุกมีความสงบเยือกเย็นมากขึ้น เมื่อให้ฟังเพลงคลาสสิกหรือการตีกลอง เครื่องเคาะจังหวะ การฝึกเทคนิคการ ผ่อนคลายระหว่างการทำดนตรีบำบัด การออกกำลังกายพร้อมกับดนตรีบำบัด หรือ แม้แต่การคลออดบุตรโดยใช้ดนตรีบำบัดร่วมด้วย ดนตรีช่วยกระตุ้นพัฒนาการในเด็ก ปกติได้โดยการผ่อนคลายความตึงเครียด เพิ่มความสุขและความมั่นใจ เตรียมเด็ก ให้พร้อมจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ โดยการฝึกประสาทหูให้รับฟังเสียงที่สูง-ต่ำ เรียนรู้การ สร้างจินตนาการตามเสียงและจังหวะเพลง การแสดงออกทางสีหน้าร่วมกับการ เรียนรู้การเข้าสังคมและการทำงานร่วมกันกับเพื่อนร่วมชั้น เรียนรู้การฝึกความ อดทนและรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง

● ข้อเสนอแนะ:

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านในส่วนเนื้อหาใช้เครื่องดนตรีที่เรียกว่าอังกะลุง ซึ่งวงอังกะลุงสามารถนำไปใช้บรรเลงได้ในทุกโอกาส ได้แก่ งานมงคลต่าง ๆ เช่น งานทำบุญ งานรื่นเริงทั่วไป หรือชบวนแห่ต่าง ๆ เป็นต้น และงานอวมงคล เช่น งานฌาปนกิจศพ ก็สามารถนำไปใช้บรรเลงได้เป็นอย่างดี มีความไพเราะ น่าฟัง ไม่น้อยไปกว่าวงดนตรีไทยประเภทอื่น ๆ อังกะลุงยังสามารถใช้เพื่อฝึกความสามัคคี ในหมู่คณะ ฝึกความว่องไว ฝึกความจำและเชาว์ปัญญา ฝึกประสาทตา ฝึกความรับผิดชอบในหน้าที่ ฝึกความพร้อมเพรียง ทำให้เกิดความสนุกสนาน เป็นพื้นฐานในการเรียนดนตรีไทยชนิดอื่นได้รวดเร็วขึ้น จึงควรมีการส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาวงอังกะลุงเพื่อการประยุกต์ใช้ในโอกาสอื่น ๆ ต่อไป

2. ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการเสริมสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคมผ่านการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านในส่วนเนื้อหาใช้ลายเต้ยอง และเพลงลอยกระทง ซึ่งเป็นศิลปะการเรียงเรียงเสียงที่สำคัญ สอดประสานกันทั้งความซับซ้อนของทำนองและจังหวะไปพร้อม ๆ กันที่นักประพันธ์ได้ประพันธ์ เรียงร้อย หรือเรียงเรียงขึ้นด้วยความไพเราะและสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟัง เป็นความมหัศจรรย์ที่บรรพชนในอดีตได้ร้อยเรียงขึ้นไว้เป็นวิถึปฏิบัติสำหรับแสดงศักยภาพของท่วงทำนอง จึงควรมีการส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาเพื่อการประยุกต์ใช้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤติยา อนุวงศ์ และสุรสิทธิ์ วชิรขจร. (2560). การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพเพื่อรองรับไทยแลนด์ 4.0. วารสารพัฒนาสังคม, 19(1), 197-217.
- ขวัญหทัย ยิ้มละมัย. (2547). ผลของดนตรีบำบัดและการใช้เทคนิคการฝึกผ่อนคลายกล้ามเนื้อเพื่อลดความรู้สึกเจ็บปวดภายหลังการผ่าตัดของผู้ป่วยผ่าตัดไส้เหล็กลงตามกระดูกโรงพยาบาลพิจิตร. ปริญญาานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรี
- ฐานเศรษฐกิจ. (2559). ระเบิดเวลาสังคมผู้สูงอายุ กระทั่งรัฐจัดเป็นวาระแห่งชาติ. เข้าถึงได้จาก <http://www.thansettakij.com/2016/01/05/24454>.
- ไทยโพสต์. (2559). รัฐรับมือสังคมสูงวัย. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaipost.net/>.
- นัตยา หงษ์ศิลา. (2549). ดนตรีบำบัด. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 11(1), 57-60.
- พิภพ ปิ่นแก้ว. (2560). เอกสารประกอบการสอน รายวิชาปฏิบัติดนตรีพื้นบ้านอีสานขั้นพื้นฐาน (Basic E-san Folk Music Practice) (MS00232).
อุดรธานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- วรพรรณ เสนาณรงค์. (2559). รู้ทันสมองเสื่อม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์เฮลท์ อมรินทร์พรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมฤดี สงวนแก้ว เกษตรชัย และหิมา วันชัย ธรรมสังการ และจิรัชยา เจียวก๊ก. (2563). ปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดความเชื่อมแน่นทางสังคม. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 8(1) มกราคม-มิถุนายน, 194-216.
- สุกิจ พลประถม. (2538). ดนตรีพื้นบ้านอีสาน. อุดรธานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพฯ ฯ : แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2551). การออกแบบการวิจัย : วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ. กรุงเทพฯ ฯ : แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.